

ثروت علمی: الگوی ساختاری تولید و توزیع علم با رویکرد توسعه پایدار

سعید اسدی*

چکیده

توسعه علمی کشورها مدیون سیاستگذاری و برنامه‌ریزی مناسب برای آموزش عالی، پژوهش و نوآوری است. وجود الگوهای کارآمد می‌تواند به برنامه‌های کلان توسعه علمی کشور کمک کند و، به همین دلیل، شناخت و توسعه مدل‌های بیانگر چرخه تولید علم اهمیت می‌یابد. این پژوهش با مطالعه تعدادی از مدل‌های رایج در این زمینه، به توصیف الگویی جدید با نام «ثروت علمی» می‌پردازد و ساختار این الگو و چگونگی ارتباط مؤلفه‌های تشکیل دهنده ثروت علمی را شرح می‌دهد. همچنین الگوی حاضر، بر اساس چارچوب‌های توسعه پایدار و لزوم برنامه‌ریزی منطقه‌ای، به ارائه شاخص‌هایی برای سنجش میزان برخورداری و محرومیت علمی مناطق مختلف جغرافیایی می‌پردازد و چارچوبی برای نمایش ساختار و اندازه‌گیری وضعیت ثروت علمی ارائه می‌دهد. این الگو می‌تواند، با دخالت دادن عوامل مختلف اقتصادی و اجتماعی، به تصویری مناسب از وضعیت علمی یک کشور یا منطقه منجر شود.

واژگان کلیدی: ثروت علمی، توسعه متوازن، پژوهش، آموزش عالی، تولید علم.

مقدمه

در حالی که رقابت بین کشورهای جهان برای توسعه اقتصادی و اجتماعی به ایجاد گروه‌هایی مانند کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه منجر شده است، نقش علم، نوآوری و فناوری به عنوان زیرساخت‌های توسعه همه‌جانبه روز به روز پررنگ‌تر می‌شود. کشور ایران نیز به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه در خاورمیانه و جنوب غربی آسیا، از پیشگامان تولید علم و نیز کشورهای دارای برنامه برای توسعه است. به همین دلیل، بررسی وضعیت علمی کشور می‌تواند ضمن تبیین وضعیت فعلی توسعه‌یافتگی علمی، در برنامه‌ریزی برای توسعه همه‌جانبه کشور، به ویژه از نظر علم و فناوری، مؤثر باشد. با این وجود، تمرکز صرف بر مقالات و سایر بروندهای علمی نمی‌تواند تصویری مناسبی از چگونگی جایگاه علمی کشور در سطح جهانی ارائه دهد (اسدی، ۱۳۹۲). افزایش بروندهای علمی کشور مستلزم اصلاح نظام علمی و

*. استادیار در فناوری اطلاعات، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شاهد (s.asadi@shahed.ac.ir)